

ховання не лише майбутніх учителів, а й готує їх до формування патріотичних почуттів в учнів — майбутніх патріотів держави. Аргументовано, що з метою формування патріотизму майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Методика навчання літературного читання» доцільно: враховувати потенційні можливості літератури в патріотичному вихованні студентів та шляхів їх реалізації на заняттях (лекціях, семінарських та лабораторних заняттях); збагатити зміст предмета історично-науковими текстами, дидактичними матеріалами, які впливають на формування патріотичних почуттів студентів; включити матеріали патріотичного змісту до самостійної роботи студентів; підсилити патріотичне виховання студентів заходами позааудиторної виховної роботи.

► **Визначено** посутні чинники подальшого розвитку системи вищої військової освіти в Україні, сформовані в 90-х роках ХХ ст.: по-перше, інтеграція вищої військової освіти з державною системою освіти, що сприяло усуненню неузгодженостей; по-друге, розроблення нової нормативно-правової та науково-методичної бази вищої військової освіти. До концептуальних особливостей її розбудови в досліджуваний період віднесено започаткування міжвидової (різні види підрозділів силового блоку) підготовки фахівців з вищою військовою освітою, що стало нововведенням у військовій освіті.

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ ПСИХОЛОГІВ У ПОГЛИБЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗДОБУТКІВ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Дічек Н. П., д-р пед. наук

Доведено, що суб'єктний підхід в освіті України актуалізувався, починаючи ще з кінця 1980-х років. Однак з вивільненням і суспільної, і наукової думки в добу незалежності його потенціал набув надзвичайної затребуваності, бо дає змогу знаходити адекватні відповіді на виклики й потреби сучасної освіти. Аналіз внеску українських учених у розвиток психолого-педагогічного обґрунтування запровадження дитиноцентрованої освіти в незалежній Україні показав, що теоретичному узasadненню й практичному втіленню «особистісної педагогіки» (В. Кремень) в українській школі сприяли теорія раціогуманістичної освіти Г. Балла, положення генетичної психології С. Максименка, стратегіальна теорія творчості В. Моляко, тривимірна модель психологічної структури особистості В. Рибалка, результати досліджень феномену обдарованості колективу науковців під керівництвом Р. Семенової, а також результати практичної реалізації цих ідей у шкільній освіті.

Розроблення українськими вченими питань реалізації особистісно орієнтованої освіти здійснювалося в досліджуваний час з позицій гуманістичної

і діяльній парадигм, тобто в руслі уявлень про активну роль особи (учня) в процесі життєдіяльності, і згідно з принципом суб'єктності, тобто з позицій визнання суб'єктності особливою якістю буття, що передбачає здатність особи до самостійної життєтворчості. У поєднанні це створювало основу для вивчення психіки не як сукупності окремих психічних функцій і когнітивних параметрів особи, що характерне для функціональної й когнітивної психології, а як цілісності з усіма індивідуальними особливостями й проявами, які дитина сама (як суб'єкт) розвиває, організує й контролює.

Встановлено, що з 1990-х років в Україні набула розвитку нова постнекласична модель освіти, згідно з якою цінністю стає розвиток потенцій і можливостей особи, процес її творчої самоактуалізації та самореалізації, тобто особистісно орієнтована модель. Постнекласична система освіти утверджується на основі її інформатизації та комп'ютеризації, а розвиток особистості багато у чому базується на можливостях інформаційного простору. Разом з цим впровадження нової моделі освіти не є повною відмовою від наукових уявлень і методологічних установок попередніх моделей освіти, тобто між ними наявна синергетична спадкоємність.

Ретроспективне порівняння основних напрямів досліджень українських учених у галузі педагогічної психології в радянську добу й у часи незалежності дало підстави стверджувати, що на зміну так званому функціоналізму, тобто зосередженості на дослідженні певних функцій дитини-учня — пам'яті, мислення, розуміння різних текстів тощо, прийшло вивчення дитини-особистості, її творчо-креативних можливостей, способів її самореалізації, розв'язання конфліктів. Водночас у перше десятиліття XXI ст. досліджень особистісно орієнтованого навчання окремої дитини чи групи дітей, специфіки навчання, що з'явилася в постмодерних умовах глобалізованого, інформаційного суспільства, серед українських наукових студій знайти не вдалося. **З'ясовано**, що проголошення в державі людиноцентрованої освітньої політики, розроблення відповідної філософії освіти реалізовувалося у формі таких практичних починань, як створення психологічної служби в школі, а згодом — й у всіх закладах освіти, а також завдяки посиленню уваги до психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів, перепідготовки практикуючих педагогів і вихователів, підвищення рівня їхніх психологічних знань. Найістотнішим здобутком стало започаткування діяльності самостійної загальнодержавної інституції — Психологічної служби системи освіти України (1998 р.).

Показано, що діяльність співробітників Психологічної служби системи освіти сприяла втіленню в життя індивідуалізованого, особистісно орієнтованого підходу до учня-студента засобами й технологіями практичної психології, оскільки працівники служби здійснювали діагностику й обстеження окремих дітей чи груп, корекцію відхилень у психофізичному та інтелектуальному

розвитку та поведінці учнів, надавали психолого-педагогічну допомогу дітям і молоді, які опинилися в кризовій ситуації. Практичні психологи також попереджували відхилення в психофізичному розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунків; запобігали конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі; організовували заходи з профілактики правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки. До кола завдань належало також проектування змісту і напрямів індивідуального розвитку учнів і складання на цій основі життєвих планів.

ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ (XXI СТОЛІТТЯ)

Євтух М. Б., д-р пед. наук

XXI століття відзначається значною кількістю змін у системі освіти, зокрема прийняття низки законів України «Про освіту». Сьогодні також здійснюється глобальна реформа української школи, основною метою якої є створення школи, яка надаватиме учням не лише знання, а й вміння застосовувати їх у житті; вміння критично мислити, формувати та висловлювати власну думку; школи, яка навчить дітей бути свідомими громадянами своєї країни.

У контексті цієї реформи МОН України прийняло низку наказів, зокрема: «Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1–2 класів закладів загальноосвітньої середньої освіти» № 268 від 21.03.2018; «Про затвердження експериментального навчального плану початкової школи експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів», які працюють у межах дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Змістовно-методичне забезпечення ціннісно орієнтованого інтегрованого навчання» за програмою «Початкова школа: освіта для життя» № 1244 від 01.09.2017; «Про проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Психологія навчання початкової школи “Розумники”» (Smart Kinds) № 1234 від 30.08.2017; «Про затвердження експериментального навчального плану початкової школи експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів, які працюють у межах дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної освіти» № 1181 від 16.08.2017; «Про проведення першого циклу моніторингового дослідження стану сформованості читацької та математичної компетентності випускників початкової школи» № 118 від 09.02.2018, які є основою для забезпечення підвищення якості початкової освіти.